

## БУДИНОК «СЛОВО»

Юрова М. В.

Науковий керівник – к. іст. н., доц. Бадєєва Л. І.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. українознавства, тел. (066) 186-54-72)

E-mail: mariia.yurova@nure.ua

Автор розкриває історію будинку «Слово» в Харкові як першої столиці України. Житловий комплекс став місцем проживання й творчості для багатьох провідних українських письменників, поетів, художників і діячів культури 20-30-х років ХХ століття. У доповіді особлива увага приділяється життю та творчості письменників, а також їх вплив на розвиток української літератури.

*Ключові слова:* історія, будинок «Слово», культурне життя, українізація, письменники, творчість, хвиля репресій, сталінський терор.

Місто Харків має надзвичайно багату та цікаву історію, воно вражає своєю архітектурою, зеленими парками та культурним життям. Одним із літературних символів міста є Будинок «Слово», він став місцем, де розквітла українська література, але в той же час став однією з трагічних сторінок нашої історії.

Історія визначного Будинку «Слово» завжди була актуальною та охоче досліджувалася науковцями та письменниками від самого його зведення. Серед авторів, які зробили вагомий внесок у дослідження цієї теми, можна назвати Володимира Куліша, Юрія Смолича, Івана Сенченка та інших. Дослідження цих людей детально описують побут, творчість та трагічні долі мешканців будинку. Автор ставить за мету – проаналізувати історію заснування Будинку «Слово» та значення творчості письменників, які проживали в ньому.

У 1920-х роках Харків був столицею Радянської України, що зробило його центром культурного життя країни. У цей період місто стало осередком активної мистецької діяльності, спричиненої політикою українізації, яку впроваджувала радянська влада з метою завоювання підтримки населення та наближення до народних мас. Завдяки цій політиці спостерігалось значне піднесення у культурному середовищі: митці отримали більше можливостей для творчості, письменники активно друкували свої твори в численних нових виданнях, брали участь у жвавих літературних дискусіях, організовували вечори, зустрічі й об'єднувалися в творчі гуртки та організації.

1926 року кооператив літераторів під керівництвом Остапа Вишні звернувся до радянської влади з ініціативою побудувати для них житловий будинок, адже багато письменників, поетів і критиків жили у вкрай складних умовах, наприклад, Павло Тичина жив у маленькій комірці редакції журналу та спав на газетах. Деякі навіть зберігали свої рукописи у каструлях, щоб уберегти їх від пацюків. Кажуть, що будівництво знаменитого харківського будинку «Слово» було б неможливим без одного незвичайного епізоду. Коли гроші на завершення будівництва вичерпалися, а мрія про власний дім для українських письменників була на волоссі від розпаду, Остап Вишня вирішив звернутися

безпосередньо до самого Сталіна. Їдучи на «Український тиждень» у Москву, він передав вождю невелику записку з проханням про фінансування. Легенда свідчить, що того ж вечора до готелю, де зупинився Вишня, привезли валізу з грошима. Так, завдяки сміливості і наполегливості українського письменника, 1930 року в Харкові з'явився цей унікальний будинок, який став символом української літератури.

У Будинку «Слово» жило багато визначних діячів культури, такі як Остап Вишня, Микола Хвильовий, Майк Йогансен, Павло Тичина, Марія Крушельницька, Іван Багряний та багато інших.

У 1930-х роках, коли хвиля репресій охопила всю Україну, мешканці Будинку «Слово» опинилися в епіцентрі сталінського терору. Життя в Будинку «Слово» перетворилося на справжній кошмар. Постійні обшуки, арешти, доноси – це стало повсякденністю для мешканців. НКВД охороняло будинок, перетворюючи його на своєрідну в'язницю. Репресії проти мешканців Будинку «Слово» були жорстокими і безжалісними. Багатьох з них було заарештовано за сфабрикованими обвинуваченнями в контрреволюційній діяльності. Їх катували, піддавали психологічному тиску, змушували давати неправдиві зізнання. За вироками сумнівних трійок їх розстрілювали в урочищі Сандармох, або ж відправляли в табори ГУЛАГу. 66 квартир Будинку «Слово» 40 стали свідками сталінського терору. Зокрема, Микола Хвильовий вчинив самогубство у 1933 році як акт протесту проти репресій. 33 невинних людей було розстріляно, зокрема Микола Куліш, Валер'ян Підмогильний, Михайло Яловий були розстріляні у Сандармосі в 1927 році. Троє заслані на довгі роки, а двоє з них загинули в засланні. Ще двоє обірвали життя за трагічних обставин. Ці цифри – мовчазні свідки безглуздої жорстокості.

Внесок жителів Будинку «Слово» в українську культуру важко переоцінити, адже їхня творчість вивела українську літературу і культуру в цілому на новий рівень. Незважаючи на всі трагічні події, письменники продовжували творити шедеври літератури та популяризувати українську мову та культуру.

Таким чином, історія Будинку «Слово» – це не просто історія одного будинку, а історія цілого покоління української інтелігенції, яка загинула в боротьбі за свободу і незалежність України. Дослідження цієї теми є важливим внеском у збереження історичної пам'яті та формування національної самосвідомості.

#### Список використаних джерел

1. Куліш В. Слово про Будинок «Слово». Торонто: Гомін України, 1966. 69 с.
2. Мельничук Ю. Л., Соколенко О. Г., Стус Д. В. Нескорені духом. Київ: Золоті ворота, 2012. 285 с.
3. Смолич Ю. К. Розповідь про неспокій. Київ: Радянський письменник, 1968. 286 с.
4. Ушкалов Л. В. Ушкалов О. Л. Архів розстріляного відродження. Київ: Смолоскип, 2010. 453 с.